De strafbaarstelling van dwingende controle

Ellen Gijselaar, Ariane Hendriks & Mojan Samadi[1]

De Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid heeft aangekondigd met een wetsvoorstel te komen voor de zelfstandige strafbaarstelling van psychisch geweld. In de parlementaire debatten wordt deze nieuwe strafbaarstelling (terecht) in de sleutel geplaatst van de algehele aanpak van femicide. Dat roept de vraag op welke elementen de strafbaarstelling dient te hebben om ook daadwerkelijk bruikbaar te zijn hiervoor. In deze bijdrage geven wij enkele handvatten voor deze strafbaarstelling, aan de hand van verplichtingen uit het EVRM, inzichten uit andere jurisdicties waarin een dergelijke strafbaarstelling al bestaat en knelpunten aangaande dit type geweld bij conflictscheidingen. Betoogd wordt dat een adequate strafbaarstelling specifiek toegesneden moet zijn op de context van intiem partnergeweld en in ieder geval rekenschap moet geven van het patroonmatige karakter van dit type geweld.

1. Inleiding

Afgelopen oktober kondigde de Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid aan met een wetsvoorstel te komen om psychisch geweld zelfstandig strafbaar te stellen.[2] Hiermee brak de staatssecretaris met het standpunt van haar voorganger dat psychisch geweld al afdoende wordt gedekt door bestaande strafbaarstellingen, te weten dwang, bedreiging, belaging en mishandeling.[3] In een gezamenlijke brief uit 2022 stelden de Minister voor Rechtsbescherming en de Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport zelfs dat de moeilijke bewijsbaarheid van een aparte strafbaarstelling zou bijdragen aan 'het gevaar van symboolwetgeving'.[4] De bewindspersonen zagen aldus geen noodzaak (ook niet in het licht van internationale verplichtingen) om een aparte strafbaarstelling te formuleren voor psychische mishandeling. Wel wilde het kabinet inzetten op 'versterking van de strafrechtelijke aanpak van psychisch geweld binnen de mogelijkheden' die de wet biedt, onder meer door deskundigheidsbevordering en het voortbouwen op de bestaande vroegtijdige samenwerking tussen Veilig Thuis, politie, reclassering en OM.[5] Daarmee zou de strafrechtelijke vervolging van 'psychisch geweld' kunnen worden bevorderd.

Er bestaat onduidelijkheid over hoe deze strafbaarstelling eruit moet zien en waartoe deze precies dient

Een andere opvallende breuk met de lijn van de vorige bewindspersonen heeft betrekking op de positionering van dit fenomeen als gendergerelateerd geweld tegen vrouwen.[6] Hoewel de beleidsreactie zich wel verliet op cijfers die betrekking hebben op 'psychische mishandeling in de huiselijke kring',[7] brachten zij dit fenomeen verder niet in verband met gendergerelateerd geweld tegen vrouwen. Dat doet de huidige staatssecretaris nadrukkelijk wel, nu zij de aparte strafbaarstelling van psychische mishandeling in de sleutel plaatst van de algehele aanpak van femicide. Tegelijkertijd bestaat er onduidelijkheid over hoe deze strafbaarstelling eruit moet zien en waartoe deze precies dient. Dat bleek bijvoorbeeld uit het voorstel van partijen CDA en NSC om homoconversietherapie eveneens onder de komende strafbaarstelling van psychisch geweld te laten vallen.[8]

De vraag is welke elementen de strafbaarstelling dient te hebben om het hoofd te kunnen bieden aan de problematiek die ten grondslag ligt aan deze discussie (en dus de behoefte aan de nieuwe strafbaarstelling). Ter beantwoording van deze vraag schetsen wij eerst de achtergrond van deze discussie en staan wij stil bij wat wordt verstaan onder dwingende controle (par. 2). Vervolgens wijzen wij aan de hand van de jurisprudentie van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens ('EHRM') op enkele handvatten voor de vormgeving van de strafbaarstelling (par. 3). Tot slot laten wij zien hoe dit type geweld met name zichtbaar wordt in zogenoemde conflictscheidingen (par. 4). Ondanks dat psychische mishandeling (in de zin van dwingende controle/intieme terreur) een belangrijke factor is bij conflictscheidingen, blijkt dit een onderbelicht thema bij de civielrechtelijke beslissingen

over gezag en omgang.[9] Dit draagt eraan bij dat de cyclus van geweld ook na een scheiding blijft voortbestaan, met alle risico's van dien. Wij betogen dat een adequate strafbaarstelling specifiek toegesneden moet zijn op de context van intiem partnergeweld, wat meebrengt dat zij rekenschap moet geven van het patroonmatige karakter van dit type geweld (par. 5).

2. De achtergrond van de discussie

Het is inmiddels een alom geaccepteerd feit dat geweld in intieme relaties niet louter bestaat uit fysiek geweld, maar een breder palet aan psychisch geweld, dwang en controle kan beslaan.[10] Vaak worden deze vormen van geweld aangeduid als psychisch geweld.[11] Dat dekt de lading echter niet geheel. Het gaat hier immers om een patroonmatige vorm van geweld dat beter bekendstaat als *coercive control*, oftewel dwingende controle.[12] Dwingende controle wordt al sinds de jaren tachtig gezien als onderdeel van intiem partnergeweld.[13] Met het gebruik van deze term wordt beoogd onderscheid te maken tussen enerzijds het situationele (veelal fysieke) geweld dat plaatsvindt in intieme relaties en kan worden verklaard vanuit stressfactoren zoals plotselinge levensgebeurtenissen, verlies van werk of hoge schulden, en anderzijds een meer patroonmatige vorm van (psychisch) geweld dat bestaat uit het op allerhande wijze inperken van de vrijheid van de ander door vernedering, intimidatie, economische controle, manipulatie, isolatie en (dreiging met) seksueel, fysiek geweld en 'het gebruik' van kinderen in het conflict.[14] Stark kwalificeert dit tweede type geweld als een *capture crime*, en vergelijkt de situatie van slachtoffers ervan met slachtoffers van gijzeling en krijgsgevangenen vanwege de combinatie van dreiging met geweld, structurele beperking van de vrijheid en isolatie.[15] Het effect hiervan is dan ook cumulatief, waardoor een concentratie op individuele incidenten van (fysiek) geweld de ernst van de situatie aan het zicht onttrekt. Ter illustratie gebruikt Stark de metafoor van een vrouw gevangen in een kooi:

> *'A woman wears the same outfit every day, rarely goes out, and continually paces back and forth in a small space. Imagine how hard it would be to explain her behavior if you were unable to reveal that the woman is confined in a jail cell. (...) If we start with the cage, everything changes. Suddenly, seemingly discrete, unrelated behaviors and effects fall into place.'*[16]

Pas wanneer oog is voor het patroonmatige karakter van het gedrag wordt de ernst ervan zichtbaar:

> *'Laura broke into a cold sweat when the number of a local department store came up on her beeper. The "beeper game" was a bar in her cage. Laura retrieved the number from the trove she had stored in memory. Nick's birthday was approaching. A few nights earlier, she had failed to guess the significance of his sending the number of the local gym or what would happen if she continued to go there with her co-workers. The penalty was being punched. Now, her safety depended on guessing what he wanted from the department store. Sarah knew the house rule: she had to answer the phone by the third ring "or else". Take these reactions out of their contexts, the prior assaults, the power relationships, the consequence of losing the "beeper game," and the "or else" warning behind the telephone*

Auteurs

1. Mr. dr. drs. E.C. Gijselaar is universitair docent Straf- en strafprocesrecht bij het Instituut voor Strafrecht & Criminologie van de Universiteit Leiden; mr. drs. A.G. Hendriks is docent familie- en jeugdrecht bij de Tilburg Law School; mr. dr. M. Samadi is als universitair docent Straf(proces)recht verbonden aan het Instituut voor Strafrecht & Criminologie van de Universiteit Leiden.

Noten

2. Dat deed ze in het commissiedebat (met de zeer ongelukkige naam) 'zeden en (on) veiligheid van vrouwen', alsof geweld tegen vrouwen een kwestie is van (al dan niet goede) zeden.

3. Art. 284, 285, 285b en 300 Wetboek van Strafrecht; onderzoek uit andere landen laat bovendien zien dat een dergelijke lappendeken aan strafbaarstellingen niet effectief is voor de aanpak van dwingende controle, zie: M. McMahon, P. McGorrery & K. Burton, 'An Alternative Means of Prosecuting Non-Physical Domestic Abuse: Are Stalking Laws an Under-Utilised Resource?', in: M. McMahon & P. McGorrery, *Criminalising Coercive Control: Family Violence and the Criminal Law*, Singapore: Springer 2020, p. 93-110.

4. *Kamerstukken II* 2022/23, 28345, nr. 260, p. 3. Kennelijk is symboolwetgeving alleen gevaarlijk wanneer deze 'symbolisch' de positie van de vrouw beoogt te beschermen (zie voor een genuanceerde blik op symboolwetgeving uitgebreid B.M.J. van Klink, 'Symboolwetgeving. De opkomst, ondergang en wederopstanding van een begrip', *Regelmaat* 2014, p. 5-26).

5. *Kamerstukken II* 2022/23, 28345, nr. 260, p. 4.

6. *Kamerstukken II* 2024/25, 34843, nr. 115, p. 22.

7. In de beleidsreactie is te lezen dat 'dwingende controle een vorm [is] van huiselijk geweld waarbij één persoon de ander (de partner of een ander gezins- of familielid) sterk domineert, sociaal controleert, intimideert, bedreigt en/of diens zelfstandigheid wegneemt', zie *Kamerstukken II* 2022/23, 28345, 260, p. 3.

8. *Handelingen* 2024/25, plenair verslag 56e vergadering, 19 februari 2025.

9. Zie bijvoorbeeld I. Avontuur & M.J. van Hoof, 'Gezag en omgang in de context van dwingende controle/intieme terreur', *NJB* 2024/1302 afl.21, p.1617-1623.

10. Het Verdrag van Istanbul definieert geweld (tegen vrouwen) dan ook als 'alle vormen van fysiek, seksueel, psychologisch of economisch geweld dat plaatsvindt binnen het gezin of het huishouden of tussen voormalige of huidige echtgenoten of partners, ongeacht of de dader in dezelfde woning als het slachtoffer verblijft of heeft verbleven', zie artikel 3 o. b van het verdrag.

11. J. Janssen, W. Dreissen & K. Juncker, *Naar een aparte strafbaarstelling van psychisch geweld?,* Open Universiteit/Avans Hogeschool 2023.

12. Zie uitgebreid E. Stark, *Coercive control: How men entrap women in personal life* (2de druk), Oxford: Oxford University Press 2024.

13. Zie M. McMahon & P. McGorrery 2020, p. 2-6; Hoewel de term ingeburgerd is in de literatuur wijzen de auteurs er op dat met name over twee aspecten discussie bestaat, te weten in hoeverre fysiek geweld een noodzakelijke component is van dwingende controle en in welke mate gender en genderrolverhoudingen een element zijn bij dit fenomeen. Zie ten aanzien van dat tweede: M. Johnson, 'Gender and types of intimate partner violence: A response to an anti-feminist literature review', *Aggression and Violence* 2001, 16, p. 289-296.

14. E. Stark & M. Hester, 'Coercive control: Update and review', *Violence against women* 2019, 25(1), p. 81-104; K. Lünnemann, M. Lünnemann & M. Steketee, *Patroon van dwang en controle is gender-specifiek. Verdiepende analyses derde cohortstudie wat betreft patroon van controle en dwang onder cliënten Veilig Thuis*, Utrecht: Verweij Jonker Instituut, mei 2024, p. 4; Sommige auteurs maken meerdere typologieën, maar in de kern gaat het om het onderscheid tussen enerzijds situationeel/incidenteel geweld en anderzijds patroonmatig geweld, zie bijv. M. Johnson, *A Typology of Domestic Violence: Intimate Terrorism, Violent Resistance, and Situational Couple Violence*, Boston: Northeastern University Press 2008.

15. Stark 2024, p. 257.

16. Stark 2024, p. 248.

© Shutterstock

> *rule and the acts appear trivial,* ***even affectionate.*** *The terror the calls incite is unintelligible and, if presented out of context to a police officer or Family Judge, might even seem crazy.'*[17]

Het resultaat is *a condition of unfreedom* dat in meerdere opzichten gegenderd is.[18] Ten eerste komt dwingende controle doorgaans voor in heteroseksuele relaties, waarbij de controle door de man (vaak de geweldpleger) wordt vormgegeven langs maatschappelijke normen over de genderrolverhoudingen.[19] Daarnaast is sekse-ongelijkheid (bijvoorbeeld vanwege de economisch-afhankelijke positie van de vrouw) in algemene zin een basis voor het bestaan van deze vorm van geweld. Maatschappelijke gendernormen en stereotypen bemoeilijken voorts het aankaarten van dit type geweld, waardoor het slachtoffer 'gevangen' blijft in die situatie.

Dwingende controle blijft vaak ook na de scheiding voortbestaan en zelfs te escaleren

In recente jaren is er ook in het Nederlandse politieke en maatschappelijke domein meer bewustzijn gekomen voor de ernst en omvang van dit fenomeen. Zo is inmiddels duidelijk dat deze vorm van geweld wijdverbreid is; ongeveer 5% van de zestienplussers zegt in het afgelopen jaar slachtoffer te zijn geweest van dwingende controle 'in de huiselijke kring'.[20] Dat is veel meer dan het percentage dat aangeeft op structurele basis slachtoffer te zijn van fysiek geweld (0,4%).[21] Uit onderzoek blijkt bovendien dat dwingende controle meer typen van geweld beslaat, frequenter en ernstiger is, en meer (psychologische) schade aanricht dan andere typen van geweld in intieme relaties.[22] Bovendien blijft dwingende controle vaak ook na de scheiding voortbestaan en zelfs te escaleren. Tot slot wijst onderzoek uit dat hoge niveaus van controlerend gedrag een voorspellende waarde hebben voor ernstig en/of dodelijk geweld.[23] Dwingende controle wordt (in navolging van de wetenschappelijke kennis hieromtrent)[24] in (onder andere) OM-beleid gezien als een rode vlag voor partnergeweld met een dodelijke afloop en daarmee relevant bevonden voor de preventie, interventie en hulpverlening ervan.[25]

Het bovenstaande vormt de aanleiding van de politieke roep om een aparte strafbaarstelling van dwingende controle.[26] Daarnaast wijst ook de jurisprudentie van het EHRM in toenemende mate richting een aparte strafbaarstelling van dit type geweld. Welke aanknopingspunten biedt het EHRM voor een strafbaarstelling? Die vraag wordt in het navolgende onder ogen gezien.

3. Het mensenrechtelijk kader

Vooropgesteld moet worden dat het EHRM in de context van gendergerelateerd geweld geen concrete en/of expliciete (algemene) strafbaarstellingen vereist.[27] Het Hof laat zich enkel op casuïstische wijze uit over de minimumnormen ter bescherming van mensenrechten.[28] Wel verlaat

het Hof zich in de context van gendergerelateerd geweld tegen vrouwen op het Verdrag van Istanbul, waarin algemene, concrete en expliciete verplichtingen te lezen zijn.[29] Gendergerelateerd geweld omvat alle vormen van geweld tegen vrouwen die (mogelijk) fysieke, seksuele, psychische of economische schade of lijden van vrouwen veroorzaken.[30] Het kent verschillende uitingsvormen, waaronder het in deze bijdrage centraal staande geweld in persoonlijke relaties. Het EHRM erkent – conform de wetenschappelijke literatuur over dit fenomeen – dat dit type geweld veelal onzichtbaar blijft en disproportioneel vaak vrouwen treft.[31]

Hoewel het Hof geen concrete strafbaarstelling voorschrijft die lidstaten dienen te introduceren, zijn in diens rechtspraak wel enkele algemene lijnen te ontwaren die van belang zijn voor een effectieve aanpak van intiem partnergeweld (en dus strafbaarstellingen dienaangaande). Een eerste belangrijke lijn in de rechtspraak van het EHRM is dat intiem partnergeweld onder de noemer van artikel 3 EVRM (en niet langer artikel 8 EVRM) is gebracht.[32] Hiermee brengt het Hof tot uiting dat relationeel geweld meer is dan de som der delen: het gaat om het inherent vernederende karakter van dit type geweld. Dit is immers ook het doel van de dader: een schop, klap of spuug is bedoeld om de waardigheid van de partner aan te tasten.[33] In zijn *dissenting opinion* wijst Pinto de Albuquerque erop dat hiermee bovendien rekening wordt gehouden met de feitelijke ongelijkheden tussen mannen en vrouwen en de impact van deze ongelijkheden op het leven van vrouwen. Zelfs wanneer er

Hiermee brengt het Hof tot uiting dat relationeel geweld meer is dan de som der delen: het gaat om het inherent vernederende karakter van dit type geweld

geen sprake is van lichamelijk letsel of '*intense physical or mental suffering*', kan '*treatment which humiliates or debases an individual, showing a lack of respect for or diminishing his or her human dignity, or which arouses feelings of fear, anguish or inferiority capable of breaking an individual's moral and physical resistance*' als vernederend in de zin van artikel 3 EVRM worden gekwalificeerd.[34] Het doet er daarbij niet toe hoe ernstig (of niet-ernstig) de impact van het geweld op de betrokkene is geweest.[35]

Het EHRM betrekt de onvoorspelbaarheid van escalaties van geweld en de impact hiervan op slachtoffers in de beoordeling of sprake is van een *minimumlevel of severity*. Als gevolg van escalaties kunnen slachtoffers in een voortdurende staat van angst en *emotional and psychological distress* verkeren.[36] Dit maakt het voor hen buitengewoon moeilijk, zo niet onmogelijk, om te voldoen aan de eisen van hun gewelddadige partners, waardoor ze

17. Stark 2024, p. 248-249.

18. Stark 2024, p. 256.

19. Stark 2024, p. 16; Stark benoemt in dat kader dat de controle (*microregulations*) doorgaans betrekking heeft op alledaags gedrag dat geassocieerd wordt met stereotypen over vrouwelijkheid: zoals de wijze waarop de vrouw zich moet kleden en moet zorgen voor kinderen en het huishouden (p. 263-264).

20. M. Akkermans e.a., *Prevalentiemonitor Huiselijk Geweld en Seksueel Grensoverschrijdend gedrag 2022*, WODC/CBS januari 2023. Pas sinds 2020 wordt in de prevalentiemonitor gevraagd naar dwingende controle. De percentages voor zowel fysiek geweld als dwingende controle zijn al jaren min of meer stabiel. Zie Akkermans e.a., *Prevalentiemonitor Huiselijk Geweld en Seksueel Geweld 2020*, WODC/CBS 2021.

21. 4% van zestienplussers geeft aan in de afgelopen twaalf maanden te maken te hebben gehad met fysiek geweld in de intieme sfeer, van deze groep geeft 10% aan dat dit geweld een structureel karakter heeft. De groep die slachtoffer zegt te zijn van dwingende controle heeft per definitie te maken met structureel geweld vanwege het herhalende karakter ervan.

22. Stark & Hester 2019, p. 95, verwijzend naar (empirische) onderzoeken van onder andere N. Graham-Kevan & J. Archer, 'Intimate terrorism and common couple violence: A test of Johnson's predictions in four British samples', *Journal of Interpersonal Violence* 2003, 18 (11), p. 1247-1270; M. Johnson, 'Conflict and Control: Gender Symmetry and Asymmetry in Domestic Violence', *Violence Against Women* 2006, 12(11), p. 1003-1018; en Johnson 2008.

23. J. Monckton Smith, 'Intimate Partner Femicide: Using Foucauldian Analysis to Track an Eight Stage Progression to Homicide', *Violence against Women* 2020/26, p. 1267-1285.

24. Onder andere: Monckton Smith 2020; A. Myhill & K. Hohl, 'The "golden thread": Coercive control and risk assessment for domestic violence', *Journal of Interpersonal Violence* 2019, 34, p. 4477-4497; R. Viñas-Racionero e.a., 'Enhancing the Assessment of Coercive Control in Spanish Femicide Cases: A Nationally Representative Qualitative Analysis', *Journal of Family Violence* 2025, 40, p. 237-248.

25. Brief van de Minister voor Rechtsbescherming van 7 juni 2024, 3809381-1064641-DMO; tevens M. Samadi, 'Femicide of moord? Over het belang van een feministisch perspectief bij gendergerelateerde moorden', *RMThemis* 2024/3, p. 123-125.

26. Zie voor de consultatienota en Kamervragen van de leden Bergkamp, Van den Hul en Özütok over de noodzaak van een aparte strafbaarstelling: *Aanhangsel Handelingen II* 2019/20, nr. 3944.

27. Voor huiselijk geweld in bredere zin verlangt het EHRM geen specifieke strafbaarstelling, maar overweegt het dat huiselijk geweld óf als een op zichzelf staand delict kan worden opgenomen, óf als een strafverzwarende omstandigheid kan gelden. Vgl. EHRM 14 december 2021, 55974/16 e.a. (*Tunikova e.a./Rusland*), r.o. 86; EHRM 12 december 2024, 11829/16 (*Hasmik Khachatryan/Armenië*), r.o. 169.

28. Het EHRM heeft de afgelopen jaren belangrijke minimumeisen gesteld waaraan verdragsstaten bij de aanpak van gendergerelateerd geweld tegen vrouwen moeten voldoen. Zie hierover meer uitgebreid: E.C. Gijselaar & M. Samadi, 'Van genderneutraliteit naar gendersensitiviteit: de invloed van positieve verplichtingen op de aanpak van gendergerelateerd geweld tegen vrouwen', *Boom Strafblad* 2024/3.7, p. 174-188.

29. Zie bijvoorbeeld EHRM 15 juni 2021, 62903/15 (*Kurt/Oostenrijk*), par. 167 (verwijzend naar art. 51 Verdrag van Istanbul). Uit deze overweging volgt hoe de *Osman*-toets op relationeel geweld moet worden afgestemd. Deze test wordt gehanteerd om te bepalen of, en in hoeverre, van de staat mag worden verwacht om (preventieve) operationele maatregelen te nemen ter bescherming van (het leven van) het individu.

30. Zie bijvoorbeeld EHRM 9 juni 2009, 33401/02 (*Opuz/Turkije*), par. 74-75 onder verwijzing naar General Recommendation 19 van het CEDAW Committee.

31. Zie bijvoorbeeld EHRM 12 december 2024, 11829/16 (*Hasmik Khachatryan/Armenië*), par. 149.

32. Dat is grofweg het geval sinds EHRM 28 mei 2013, 3564/11 (*Eremia/Moldavië*), zie Gijselaar & Samadi 2024, p. 179.

33. Dissenting opinion onder EHRM 26 maart 2013, 33234/07 (*Valiuliene/Litouwen*).

34. EHRM 9 juli 2019, 41261/17 (*Volodina/Rusland*), par. 73-75; In latere rechtspraak wordt ook wel gesproken over 'mental suffering'. Zie EHRM 12 december 2024, 11829/16 (*Hasmik Khachatryan/Armenië*), par. 161.

35. EHRM 28 september 2015 23380/09 (*Bouyid/België*), par. 87.

36. EHRM 14 december 2021, 55974/16 e.a. (*Tunikova e.a./Rusland*), par. 76.

gevangen blijven in deze staat.[37] Door het aanhoudende klimaat van geweld hoeft de dader geen expliciete bedreigingen (meer) te uiten om angst in te boezemen en controle uit te oefenen.[38] Dat brengt mee dat de ernst van het geweld niet zo zeer wordt bepaald door incidenten of het al dan niet aanwezig zijn van fysiek letsel, maar de patroonmatige wijze waarop macht en controle worden uitgeoefend op het slachtoffer.

De hiervoor geschetste positionering onder artikel 3 EVRM brengt vergaande positieve verplichtingen met zich en laat slechts beperkte beleidsvrijheid aan lidstaten om hiervan af te wijken. Onderdeel daarvan is de verplichting om strafbaarstellingen in te voeren als onderdeel van de bredere verplichting om te voorzien in een effectief bestuurlijk en juridisch systeem. '*Domestic substantive law must criminalise and make punishable by appropriate penalties all acts of domestic violence, including battery and forms other than injuries*', zo oordeelt het EHRM.[39] Met de frase '*all acts of domestic violence*' doelt het Hof (onder meer) op '*various forms of psychological violence*'.[40] Dit is in overeenstemming met artikel 33 van het Verdrag van Istanbul. In deze verdragsbepaling valt te lezen dat verdragspartijen '*shall take the necessary legislative or other measures to ensure that the intentional conduct of seriously impairing a person's psychological integrity through coercion or threats.*' Het begrip psychisch geweld wordt niet nader omschreven. Wel valt uit het '*Explanatory report*' bij dit verdrag af te leiden dat het gaat om '*coercion and threats*' die een ernstige inbreuk maken op de psychologische integriteit van het slachtoffer.[41] Het EHRM overweegt in zijn rechtspraak dat psychisch geweld in ieder geval bedreigingen omvat, waarbij wordt onderstreept dat zij niet direct of onmiddellijk betrekking hoeven te hebben op het leven of de gezondheid van het slachtoffer om toch angst in te boezemen.[42] Zelfs ogenschijnlijk onschuldig gedrag kan intimiderend werken en een slachtoffer van huiselijk geweld angst aanjagen.[43]

De tweede lijn in de rechtspraak van het EHRM is dat de algehele kwetsbare positie waarin slachtoffers van intiem partnergeweld zich begeven, meebrengt dat dit type geweld in zijn geheel moet worden bezien. '*Acts of domestic violence should never be considered in isolation but rather as a single course of conduct or a series of related incidents*', zo overweegt het EHRM.[44] Daarbij heeft het Hof oog voor de emotionele, economische of andere vormen van afhankelijkheid van het slachtoffer van de dader.[45] Het belang van het herkennen van patroonmatig gedrag is (wederom) terug te vinden in het 'Explanatory report' bij het Verdrag van Istanbul. Daaruit blijkt dat artikel 33 betrekking heeft op een patroon van gedrag in plaats van een enkel incident. Het gaat om een '*abusive pattern of behaviour occuring over time*'.[46] Hiermee sluit het nadrukkelijk aan bij wetenschappelijke inzichten over dit type geweld.[47]

Onderdeel van '*an overall view of the series of violent acts*'[48] is dat ook op het oog triviale en geïsoleerde incidenten worden meegenomen bij de beoordeling van de ernst van het geweld.[49] Het EHRM benadrukt dat '*threats are a form of psychological violence and a vulnerable victim may experience fear regardless of the objective nature of such intimidating conduct*'.[50] Autoriteiten dienen in het bijzonder oog te hebben voor het cumulatieve psychologische effect van incidenten, die kunnen leiden tot '*profound mental suffering, distress and constant fear for life and limb*'.[51] De ernst van ogenschijnlijk kleine, op zichzelf staande incidenten wordt pas volledig duidelijk wanneer deze worden beoordeeld in de context van eerder misbruik.

De ernst van ogenschijnlijk kleine, op zichzelf staande incidenten wordt pas volledig duidelijk wanneer deze worden beoordeeld in de context van eerder misbruik

De laatste lijn in de jurisprudentie van het EHRM betreft de wijze van strafbaarstelling. Wanneer de verdragsstaat '*did not define domestic violence whether as a separate offence or an aggravating element of other offences*', is niet voldaan aan de hiervoor beschreven positieve verplichting tot strafbaarstelling.[52] Sinds *Hasmik Khachatryan/Armenië* kan hieraan worden toegevoegd dat wanneer staten voor de tweede benadering kiezen, de 'domestic violence element' op zijn minst genomen in concrete zaken in ogenschouw moet worden genomen. In Armenië was 'torture' strafbaar gesteld. Het werd gedefinieerd als '*intentional infliction of severe pain, physical or mental suffering on a person*'. Dit misdrijf kon zwaarder worden bestraft als het werd gepleegd '*in respect of a person who was, inter alia, "otherwise dependent" on the perpetrator*'. De vage term '*otherwise dependent*' en de ruime (rechterlijke) interpretatiemogelijkheden van deze term resulteerden in '*an interpretation which completely ignored the domestic violence element*'.[53] Verzoekster werd niet beschouwd als '*otherwise dependent*', deels omdat zij twee jaar bij de ouders van de (vermeende) dader had gewoond terwijl hij met een andere vrouw samenwoonde en omdat hij haar niet financieel ondersteunde. Deze uitspraak roept de vraag op hoe ervoor gezorgd kan worden dat er bij de (interpretatie van een) toekomstige strafbaarstelling in Nederland voldoende rekening wordt gehouden met het zogenoemde '*domestic violence element*'.

Wat die laatste vraag betreft is het van belang te benadrukken dat de Nederlandse wetgever het wiel niet zelf hoeft uit te vinden. Inmiddels kennen verschillende lidstaten een bijzondere strafbaarstelling van *coercive control* in hun strafwet, zoals Ierland, Engeland, Wales en Schotland.[54] Hoewel de strafbaarstellingen in de genoemde landen gebaseerd zijn op de wetenschappelijke literatuur over dwingende controle en ook daarop zijn toegesneden, wordt met name de Schotse wet geprezen.[55] In de in 2018 ingevoerde *Domestic Abuse (Scotland) Bill* is een strafbaarstelling geïntroduceerd voor *abusive behaviour towards partner or ex partner*. Daarbij legt de wet de

nadruk op het patroon van dit gedrag, het gaat zogezegd om *'a course of behaviour which is abusive'*. Om daarvan te spreken moet zijn voldaan aan zowel een objectief (namelijk dat *'a reasonable person would consider the course of behaviour to be likely to cause physical or psychological harm'*) als subjectief vereiste (*'A intends by the course of behaviour to cause B to suffer physical or psychological harm, or A is reckless as to whether the course of behaviour causes B to suffer physical or psychological harm*). De Schotse strafbaarstelling richt zich aldus op het gedrag van de dader in plaats van de daadwerkelijke schade van dat gedrag (omdat dat nu eenmaal moeilijker te meten en te bewijzen is).[56] Daarnaast kent de wet een strafverzwarende omstandigheid indien de dwingende controle (mede) betrekking heeft op kinderen, daarmee erkennend dat kinderen de afhankelijkheid in dergelijke situaties nader kunnen vergroten.[57] De invoering van deze wet ging bovendien gepaard met intensieve training en specialisatie voor aanklagers, politie en hulverleningsinstanties (*Domestic Abuse Matters Scotland training*).[58] Deze training is noodzakelijk voor een bruikbare strafbaarstelling, omdat ongetrainde opsporingsambtenaren moeilijk in staat zullen zijn het bewijs in deze zaken te verzamelen en te interpreteren (dat geldt uiteraard ook voor de juiste waardering van het bewijs door de rechter).[59] Dat blijkt ook uit het Engelse *Statutory guidance framework* inzake dwingende controle, waarin tamelijk gedetailleerd wordt gewezen op mogelijke bewijsmiddelen. In het bijzonder benadrukt het document het belang van het op de juiste wijze horen van slachtoffers (zowel in benadering van het slachtoffer als het type vragen dat wordt gesteld).[60] Ten aanzien van het type vragen is het van belang om deze niet te richten op bepaalde tekenende incidenten, maar juist te vragen naar de context van de relatie, zoals de aanwezigheid van (al dan niet impliciete) regels waaraan het slachtoffer zich moest houden, de mate waarin contact met familie en vrienden aanwezig (en mogelijk) was en de mate van beslissingsvrijheid en (financiële) onafhankelijkheid van het slachtoffer.[61] Verder kan worden gedacht aan andere getuigen (familie en vrienden), of bewijsmateriaal in de vorm van een logboek bijgehouden door het slachtoffer van gedragingen van de pleger, mails en appberichten, opnames van telefoongesprekken, beelden van slimme deurbellen, camera's in huis en andere thuistechnologie.[62] Het belang van dit bewijsmateriaal is niet gering; niet alleen vanuit het oogpunt van een volledig onderzoek (en voldoende steunbewijs), maar ook omdat slachtoffers van intiem partnergeweld (of dat nu in de vorm van dwingende controle is of fysiek geweld), vaak op een later moment afzien van medewerking aan het strafproces.[63]

De Schotse strafbaarstelling richt zich op het gedrag van de dader in plaats van de daadwerkelijke schade van dat gedrag

37. N. Hedlund, 'The ECHR and the Positive Obligation to Criminalise Domestic Psychological Violence', *Human Rights Law Review* 2024, 24, 3, p. 11 onder verwijzing naar Stark.
38. N. Hedlund 2024, p. 11-12 onder verwijzing naar Stark.
39. EHRM 14 december 2021, 55974/16 e.a. (*Tunikova e.a./Rusland*), par. 86; EHRM 12 december 2024, 11829/16 (*Hasmik Khachatryan/Armenië*), par. 169.
40. EHRM 17 oktober 2023, 55351/17 (*Luca/Moldavië*), r.o. 78. Met deze benadering sluit het Hof aan bij de gangbare definitie die ook in andere mensenrechtelijke instrumenten wordt gebezigd, zoals het Verdrag van Istanbul.
41. Explanatory report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, *Council of Europe Treaty Series no. 210*, Istanbul 2011, p. 31.
42. EHRM 9 juli 2019, 41261/17 (*Volodina/Rusland*), par. 98.
43. EHRM 9 juli 2019, 41261/17 (*Volodina/Rusland*), par. 98.
44. EHRM 14 december 2021, 55974/16 e.a. (*Tunikova e.a./Rusland*), par.153.
45. EHRM 3 september 2020, 17496/19 (*Levchuk/Oekraïne*), par. 80
46. Explanatory report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, *Council of Europe Treaty Series no. 210*, Istanbul 2011, p. 31.
47. Zie ook I. Avontuur, 'Het negeren van huiselijk geweld is een systeemfout bij de aanpak van 'complexe' scheidingen', *NJB* 2022/2696, afl. 38, p. 3131; voorts Stark 2024 en Monckton Smith 2020.
48. EHRM 9 juli 2019, 41261/17 (*Volodina/Rusland*), par. 97.
49. EHRM 13 oktober 2016, 1870/05 (*Irina Smirnova/Oekraïne*), par. 71.
50. EHRM 9 juli 2019, 41261/17 (*Volodina/Rusland*), par. 98.
51. EHRM 13 oktober 2016, 1870/05 (*Irina Smirnova/Oekraïne*) par. 72.
52. EHRM 14 december 2021, 55974/16 e.a. (*Tunikova e.a./Rusland*), r.o. 86; EHRM 12 december 2024, 11829/16 (*Hasmik Khachatryan/Armenië*), par. 169.
53. EHRM 12 december 2024, 11829/16 (*Hasmik Khachatryan/Armenië*), par. 171-174.
54. V. Bettinson, 'A Comparative Evaluation of Offences: Criminalising Abusive Behaviour in England, Wales, Scotland, Ireland and Tasmania', in: McMahon & McGorrery 2020; In andere Europese landen wordt bovendien nagedacht over introductie van een dergelijke strafbaarstelling, zie bijvoorbeeld A. Gruev-Vintila & A. Rurka, Transforming the understandings of domestic violence through coercive control in France', *Discover global society* 2024/94.
55. Bettinson 2020; Stark & Hester 2019, p. 85; K. Fitz-Gibbon e.a., *The criminalisation of coercive control: A national study of victim-survivors' views on the need for, benefits, risks and impacts of criminalization*, Report to the Criminology Research Advisory Council, December 2024, p. 11-12 (te raadplegen via: aic.gov.au/sites/default/files/2024-12/crg_criminalisation_of_coercive_control_v9.pdf.) Scott, 'The making of the new 'gold standard': The Domestic Abuse (Scotland) Act 2018', in: McMahon & McGorrery 2020.
56. Zie voor een vergelijking van de verschillende bestanddelen van de strafbaarstellingen: Bettinson 2020, p. 207-210.
57. Bettinson 2020, p. 205.
58. M. Burman, O. Brooks-Hay & R. Friskney, 'Operationalizing coercive control. Early Insights on the Policing of the Domestic Abuse (Scotland) Act 2018', in: H. Douglas e.a. (red.), *The criminalization of violence against women: comparative perspectives*, Oxford: Oxford University Press 2023, p. 189-190.
59. I. Cairns, 'The Moorov doctrine and coercive control: Proving a 'course of behaviour' under s. 1 of the Domestic Abuse (Scotland) Act 2018', *International Journal of Evidence and Proof* 2020/4, p. 396-417; C. Bishop & V. Bettinson, 'Evidencing domestic violence, including behaviour that falls under the new offence of "controlling or coercive behaviour"', *International Journal of Evidence and Proof* 2018/1, p. 3-29.
60. UK Home Office, *Controlling or Coercive Behaviour Statutory Guidance Framework,* april 2023, te raadplegen via: assets.publishing.service.gov.uk/media/642d3f9e7de82b001231364d/Controlling_or_Coercive_Behaviour_Statutory_Guidance_-_final.pdf.
61. *Supra*, par. 61-68.
62. *Supra,* par. 70-81.
63. In het Engelse opsporings- en vervolgingsbeleid wordt hier expliciet aandacht aan besteed: *Supra,* par. 82.

Het bovenstaande neemt niet weg dat dwingende controle (evenals fysiek partnergeweld) moeilijk te vervolgen (en berechten) is. Dat wordt ook erkend in de Engelse en Schotse beleidsstukken. Niettemin stemmen de ervaringen in deze landen hoopvol: in Engeland werden in 2021-2022 3,7% van de meldingen van dwingende controle vervolgd (bij fysiek partnergeweld is dat 6,7%), terwijl een jaar later dat percentage 5,2% was.[64] De Schotse wet bestaat nog niet lang en een evaluatie is daarom moeilijk te geven.[65] Evenwel laten de eerste empirische onderzoeken ook hier een voorzichtig positief beeld zien. Zo stellen zogenoemde '*first responder police officers*' dat de wet beter aansluit bij dat wat slachtoffers als '*abusive behaviour*' aangeven (hoewel dit inzicht ook toegeschreven kan worden aan de trainingen) en geven gespecialiseerde opsporingsambtenaren aan dat de wet beter aansluit bij hun beeld van ernstig huiselijk geweld. Tot slot worden er steeds meer dwingende controle-zaken succesvol voor de rechter gebracht, wat in ieder geval wijst op een voor de praktijk werkbare strafbaarstelling.[66]

4. Doorwerking in het civiele recht

Uit onderzoek blijkt dat in minstens de helft van de scheidingen die meer dan gemiddeld conflictueus verlopen, (ex-)partnergeweld een rol speelt.[67] Hoewel precieze cijfers ontbreken, onder andere als gevolg van het hanteren van verschillende definities, blijkt dat het geweld in conflictscheidingen vaak te kwalificeren valt als dwingende controle.[68] Dwingende controle is een patroon van intiem partnergeweld dat niet stopt bij het einde van de relatie, maar van vorm verandert. De controle door de pleger over het slachtoffer wordt na de relatiebreuk doorgaans voortgezet via de kinderen, bijvoorbeeld door het gezamenlijke ouderlijke gezag als machtsmiddel te gebruiken en/of de zorg- en contactregeling ten behoeve van de kinderen aan te wenden om het slachtoffer te stalken.[69] Als gevolg hiervan wordt dwingende controle in familierechtelijke context vaak ten onrechte geduid als zogenaamde 'vechtscheidingsproblematiek'. Voortgezette dwingende controle na een relatiebreuk kan allerlei verschijningsvormen hebben. Het kan zich bijvoorbeeld uiten door het stelselmatig ondermijnen van het ouderschap van het slachtoffer door de pleger, het stalken van het slachtoffer middels de zorgregeling, het zwartmaken van haar bij derden (school of hulpverleningsinstanties), en financiële dwang, waarvoor vaak de kinderalimentatie als middel wordt ingezet.

Hoewel sprake is van voorzichtige positieve ontwikkelingen,[70] met name als gevolg van de toegenomen aandacht voor femicide en in de context daarvan ook voor intieme terreur/dwingende controle, wordt dit geweldspatroon in de familierechtspraak en in de hulpverlening die gericht is op gezinnen die te maken hebben met een conflictscheiding, nog steeds slecht herkend.[71] Daarbij spelen vele factoren een rol. Eén daarvan is een focus van het familierechtelijke systeem op incidenten van fysiek geweld, terwijl fysiek geweld vaak maar in beperkte mate of zelfs helemaal geen onderdeel van het patroon van intieme terreur vormt. De afwezigheid van fysiek geweld in een casus is voor veel familierechters en medewerkers van Veilig Thuis en de Raad voor de Kinderbescherming nog steeds aanleiding om te denken dat er tussen de ex-partners niet veel aan de hand was, waardoor de focus volledig ligt op voortgezet gezamenlijk ouderschap en het slachtoffer onder druk wordt gezet om niet te spreken over haar ervaringen tijdens de relatie.[72] De focus op (incidenten) van fysiek geweld gaat samen met de neiging om de mate van het belang dat aan het geweld wordt gehecht, te laten afhangen van de mate van strafrechtelijke bemoeienis. Zonder een aangifte lijkt geweld in een familierechtelijke context nauwelijks te bestaan, ook al wordt de aannemelijkheid ervan op andere manieren onderbouwd. Strafrechtelijke bemoeienis wil zeker niet zeggen dat dat geweld ook altijd conform artikel 31 Verdrag van Istanbul, dat voorschrijft dat partijen bij het verdrag de wetgevende of andere maatregelen nemen die nodig zijn om te waarborgen dat bij de vaststelling van de voogdij en omgangsregeling voor de kinderen rekening wordt gehouden met huiselijk geweld, wordt meegewogen in de beslissing. Het komt bijvoorbeeld voor dat de familierechter een strafrechtelijk contactverbod omzeilt door een familielid van het slachtoffer de overdracht in het kader van de omgangsregeling te laten uitvoeren, zonder dat de veiligheid van dat familielid een rol speelt in de beslissing.[73] De Rechtbank Den Haag besloot tot een onbegeleide omgangsregeling in een zaak waarin de vrouw met het kind in een *safe house* verbleef op grond van een inschatting van Team Bewaken en Beveiligen van de aanhoudende dreiging van de kant van haar ex-partner en diens familie, waarvoor een familielid van de man strafrechtelijk was veroordeeld.[74] Desondanks is er wel de ervaring dat naar mate er meer strafrechtelijke bemoeienis is geweest, het gemakkelijker wordt om het geweld naar voren te brengen als een relevant onderwerp van gesprek in de familierechtelijke procedure.

In zaken van dwingende controle is er op dit moment zelden sprake van strafrechtelijke bemoeienis. Het lukt slachtoffers vrijwel nooit om aangifte te doen van bijvoorbeeld insluiten (of juist uitsluiten uit de woning), slaapdeprivatie, dreigen met suïcide door de pleger wanneer het slachtoffer contacten met familie of vrienden onderhoudt die de pleger afkeurt, of andere gedragingen die in deze context instrumenteel zijn voor het manipuleren en controleren van het slachtoffer. Simpelweg omdat deze gedragingen, die wel een grote impact op het slachtoffer hebben, niet of nauwelijks onder bestaande delictsomschrijvingen gebracht kunnen worden. Strafrechtelijke veroordelingen van patronen van intieme terreur zijn zeer uitzonderlijk en in alle zaken waarin de rechtbank in het vonnis dit patroon met zoveel woorden onderkent, is er naast psychisch geweld ook sprake van incidenten van fysiek geweld. Tekenend is de zaak tegen de Lelystadse huisarts uit 2024, waarin de pleger

De afwezigheid van fysiek geweld in een casus is nog steeds aanleiding om te denken dat er tussen de ex-partners niet veel aan de hand was

werd vervolgd voor allerlei vormen van dwang, onder andere het afdwingen van contact met de kinderen door het dreigen met suïcide. Uiteindelijk ziet de hoofdmoot van de veroordeling op het ook door hem gepleegde fysieke geweld. In dit vonnis is goed zichtbaar hoe moeilijk het is om gedragingen die onderdeel zijn van het patroon van intieme terreur onder bestaande delictsomschrijvingen te brengen.[75] Dit illustreert de noodzaak van een aparte strafbaarstelling.

De blinde vlek in het familierechtelijke systeem voor niet-fysiek partnergeweld en de afwezigheid van strafrechtelijke bemoeienis in zaken van intieme terreur draagt eraan bij dat slachtoffers grote moeite hebben om de rechter, de Raad voor de Kinderbescherming en/of de (gedwongen) hulpverlening ervan te overtuigen dat het (psychische) geweld daadwerkelijk is of nog steeds wordt gepleegd én dat dit geweld relevant is voor de te nemen beslissing. Dit probleem zal niet direct verholpen zijn door een strafbaarstelling van psychisch geweld. Te verwachten valt dat slachtoffers dan nog steeds, net zoals nu in gevallen van fysiek partnergeweld, moeite zullen hebben om aangifte te doen.[76] Fysiek partnergeweld wordt ook nu vaak niet vervolgd 'vanwege de gevolgen voor de onderlinge verhoudingen in het gezin'. Toch kunnen naar onze mening van een strafbaarstelling positieve effecten in het familierecht worden verwacht. In de eerste plaats vanwege de normstelling die van een strafbaarstelling uitgaat. De gedragingen van de pleger die tezamen het patroon van intieme terreur vormen, worden door een strafbaarstelling herkend en erkend als onrechtmatig. Dit zal het gemakkelijker maken om ook in de familierechtelijke context aan te voeren dat deze gedragingen schadelijk zijn en effect zouden moeten hebben op de te nemen beslissing. Ten tweede zal een strafbaarstelling naar verwachting leiden tot kennisvermeerdering over dit onderwerp bij de rechterlijke macht. Intiem partnergeweld (in al zijn verschijningsvormen en complexiteit) is voor zover ons bekend op dit moment geen vast onderdeel van de opleiding van familierechters. Kennis over partnergeweld halen rechters overwegend uit andere bronnen dan hun eigen opleidingsinstituut. De aandacht die een strafbaarstelling van psychisch geweld zal genereren, zal eraan bijdragen dat minder rechters beslissingen nemen over gezag en omgang zonder dat ze adequate kennis hebben van dwingende controle. Op termijn mag ten slotte worden verwacht dat de zichtbaarheid van deze vorm van geweld in het familierechtelijke systeem toeneemt, naarmate meer vrouwen aangifte doen van intieme terreur en deze aangiftes (en de veroordelingen die daar in sommige gevallen op zullen volgen) onderdeel worden van familierechtelijke dossiers.

Fysiek partnergeweld wordt vaak niet vervolgd 'vanwege de gevolgen voor de onderlinge verhoudingen in het gezin'

5. Tot besluit: een bruikbare strafbaarstelling van dwingende controle

De probleemanalyse die ten grondslag ligt aan de aangekondigde strafbaarstelling is helder: het aanpakken van dwingende controle als een (momenteel) ongrijpbare en vaak onzichtbare vorm van intiem partnergeweld. Die strafbaarstelling moet bovendien instrumenteel zijn in het voorkomen van femicides. Dat verband is niet vergezocht, nu onderzoek een duidelijke relatie aanwijst tussen dwingende controle en (ex)partnergeweld met een dodelijke afloop.[77] Deze ambitie vergt wel een duidelijke afbakening van de strafbaarstelling, zodat deze onderscheidende waarde heeft en daadwerkelijk zorgt voor herkenning van dit geweld door de (strafvorderlijke) overheid en hulpverleningsinstanties. Kiezen voor een strafbaarstelling die is toegesneden op de context van een (voormalige) relatie, zoals in Schotland is gebeurd (*abusive behaviour towards partner or ex-partner),* kan daaraan bijdragen.

Daarnaast is het noodzakelijk dat we op een andere manier kijken naar strafwaardig gedrag: niet gericht op het incident, maar op het patroon van de gedragingen dat

64. *Supra,* par. 59; en Metropolitan Police UK, *Reports of controlling and coercive behaviour from January 2019 to May 2024*.
65. Daar komt bij dat de wet vlak voor de corona-pandemie werd ingevoerd (1 april 2019) waardoor cijfers over de eerste jaren niet representatief zijn, *Domestic Abuse (Scotland) Act 2018: interim reporting requirement*, januari 2023, p. 56, te raadplegen via: gov.scot/publications/domestic-abuse-scotland-act-2018-interim-reporting-requirement/documents/
66. Bettinson 2020, p. 202-203.
67. C. de Ruiter & B. van Pol, 'Mythen over conflictscheidingen: Een onderzoek naar de kennis van juridische en sociale professionals', *Family & Law* 2017; Ministry of Justice UK, *Assessing Risk of Harm to Children and Parents in Private Law Children Cases* (juni 2020), te raadplegen via: assets.publishing.service.gov.uk/media/5ef3dcade90e075c4e144bfd/assessing-risk-harm-children-parents-pl-child-rens-cases-report_.pdf.
68. D. McLeod, *Coercive control: Impacts on children and young people in the family environment,* Research in Practice 2018, te raadplegen via: researchinpractice.org.uk/media/ybkc4pea/coercive_control_impacts_on_children_and_young_people_in_the_family_environment_literature_review_2018.pdf; C. de Ruiter, M. Marzolla & N. Ramakers, 'De conflictscheiding als complexe gezinsproblematiek. Waarom screening op huiselijk geweld essentieel is', *Pedagogiek* 2020/40.
69. G. R. Chadwick & S. Sloan, 'Coercive control in high-conflict custody litigation', *Family Law Quarterly* 2023/2024, 31; Avontuur & Van Hoof 2024; S. Dijkstra, 'Dwingende controle borgen in het relatierecht', *REP* 2024/417.
70. Zie bijvoorbeeld Rb. Midden-Nederland 15 februari 2024, ECLI:NL:RBMNE:2024:680; Rb. Amsterdam 30 mei 2024, ECLI:NL:RBAMS:2024:3173; en Rb. Gelderland 4 juli 2024, ECLI:NL:RBGEL:2024:4170.
71. Avontuur & Van Hoof 2024; S. Dijkstra, 'Dwingende controle borgen in het relatierecht', *REP* 2024/417.
72. Zie voor een voorbeeldcasus C. Derckx, 'Hij bedoelde het vast niet zo', *Sozio* 4, november 2024, p. 11-16.
73. Zie bijvoorbeeld Rb. Noord-Holland, 15 maart 2023, ECLI:NL:RBNHO:2023:2235.
74. Aangehaald in Hof Arnhem-Leeuwarden 2 maart 2023, ECLI:NL:GHARL:2023:1866.
75. Rb. Midden-Nederland 25 oktober 2024, ECLI:NL:RBMNE:2024:6010.
76. R. Salet, M. Kremers & J. Terpstra, 'Geen aangifte, en dan?', *PROCES* 2020, 99, 4, p. 240-252.
77. Recent Spaans onderzoek wijst uit dat in 85% van de femicides in Spanje sprake was van dwingende controle, zie Viñas-Racionero 2025.

kan worden aangeduid als dwingende controle. Immers, de doorgaans op incidenten gerichte strafrechtelijke blik (uitzondering is het delict belaging) verhult de ernst van dit geweld. Een strafbaarstelling die het patroon centraal stelt, zal ertoe leiden dat evident onrechtmatige gedragingen die nu nog buiten het bereik van het strafrecht vallen – zie het voorbeeld van de Lelystadse huisarts – vervolgbaar worden.

Een goed afgebakende strafbaarstelling is niet alleen noodzakelijk voor de bruikbaarheid ervan. Een onnauwkeurige, dat wil zeggen generieke of incidentgerichte strafbaarstelling van psychisch geweld zal ook in de familierechtelijke context de pleger in de kaart spelen. Wanneer psychisch geweld strafbaar wordt gesteld als *incident*, is het risico groot dat de strafbaarstelling een veelheid van gedragingen omvat die in vrijwel alle relaties wel eens voorkomen, zoals kwetsen, uitschelden of incidentele gevallen van controle. Het maakt een wereld van verschil of een partner eens een keer zonder toestemming van de andere partner diens appjes leest, of dat een partner dreigt met suïcide als de ander weigert permanent haar locatie te delen. Er moet steeds bekeken worden of de gedraging een serieus negatief effect had kunnen hebben op het slachtoffer, wat alleen te verwachten is als de gedraging onderdeel is van een patroon dat gericht is op controle en dwang van het slachtoffer. Een te losse strafbaarstelling zal onvermijdelijk leiden tot een gebrek aan begrip voor de ernst van *structureel* psychisch geweld.

Daarnaast bestaat bij een te ruime strafbaarstelling het risico dat fysiek geweld wordt 'uitgeruild' tegen psychisch geweld: het bekende 'ik sloeg haar omdat zij mij het bloed onder de nagels vandaan haalde'-verweer. Het idee dat álle psychisch geweld 'even erg' is als fysiek geweld kan bijdragen aan (nog) grotere onveiligheid van vrouwen, die immers veel vaker dan mannen slachtoffer worden van ernstig en levensbedreigend fysiek geweld.[78] In het familierecht bestaat er een sterke neiging tot bagatelliseren van geweld dat wordt gepleegd door de ene partner tegen de andere, ten faveure van het beeld dat beide partners in de relatie bijdragen aan het conflict en aan de onveiligheid (het vechtscheidingsframe).[79] Een generieke strafbaarstelling van psychisch geweld kan die neiging versterken, waardoor intiem partnergeweld in het familierecht juist nog méér aan het zicht wordt onttrokken.

In het familierecht bestaat een sterke neiging tot bagatelliseren van geweld dat wordt gepleegd door de ene partner tegen de andere

Het is daarom zaak om bij het ontwerpen van de strafbaarstelling het voorbeeld te volgen van de lidstaten die *coercive control* als patroon strafbaar hebben gesteld, waarbij met name de Schotse aanpak aandacht verdient. De ervaring uit deze landen leert bovendien dat de bruikbaarheid van de strafbaarstelling in de praktijk afhankelijk is van de mate waarin wordt geïnvesteerd in het opleiden van de betrokken actoren. Net als andere vormen van intiem partnergeweld, levert dwingende controle juridisch (bewijstechnisch) complexe zaken op. Scholing voor hulpverleningsinstanties, opsporingsambtenaren en magistraten is daarom noodzakelijk voor een adequate juridische reactie. Alleen dan zal een zelfstandige strafbaarstelling van psychisch geweld een belangrijk nieuw en EVRM- en Istanbul-*proof* instrument zijn in de strijd tegen partnergeweld en femicide. •

78. S. Duysak, N. Galesloot, W. Korf & H. Schols, *De rol van gender bij geweld. Onderzoeksrapport Regioplan*, Amsterdam, 2022.

79. Avontuur 2022; A.G. Hendriks & I. Vledder, 'Recht doen aan ouders en kinderen?', *EB* 2023/48, afl. 6.